

MIG, MIG, MIG

Weekendavisen 19. august 2005, 4 sektion, Ideer, side 1

Alene i Kina. Det er noget nyt på én gang dragende og farligt, en eksistentiel revolution i et stærkt kollektivt samfund.

Af Marianne Krogh Andersen

*»I klassisk kinesisk litteratur findes ordet jeg ikke.
Eller i hvert fald yderst sjældent. I stedet brugte man
ordet ren, som betyder menneske,«¹*

DA professor Anne Wedell-Wedellsborg var ung studerende i Kina i 1978 sad hun på hug på offentlige lokummer side om side og ansigt til ansigt med en masse kinesere, som gloede hæmningsløst. At forrette sin nødtørft var for de fleste en offentlig sag uden skillevægge, tag eller træk-og-slip. Hver mand sit hul i jorden.

I dagens Kina har masser af familier fået eget toilet. Det, der før var offentligt, er nu privat. Lige som så meget andet i det moderne Kina.

Kineserne skal vænne sig til noget aldeles nyt: at være alene.

I romanen *Privatliv* beskriver Chen Ran, hvordan en ung kvinde får sin egen lejlighed. Hun isolerer sig i lejligheden. Lukker kun enkelte ind på sine private enemærker. Hendes trang til isolation udvikler sig undervejs til sindssyge. Efterhånden opholder hun sig kun på badeværelset og til sidst udelukkende i badekarret.

Kineserens forhold til en såre dagligdags ting som at gå på toiletet er et sindbillede på noget dybere. At være alene er en ny tilstand, en eksistentiel revolution i et stærkt kollektivt samfund, hvor familien i årtusinder har stået i centrum, og hvor det private i et halvt århundrede har været politisk ukorrekt, ja i perioder livsfarligt.

Professor i kinesisk ved Aarhus Universitet, Anne Wedell-Wedellsborg, støder igen og igen på dette for kineserne så farlige nye begreb. I romaner, i digte, i medierne og på nettet kredser kineserne om ensomhed og det sært dragende, der også er over at være helt alene.

Kineserne eksponerer sig selv. Skamløst beskriver kvinder og mænd deres sexliv på internettet. De blotter deres inderste følelser. Vi er blevet til mig, mig, mig.

»I klassisk kinesisk litteratur findes ordet jeg ikke. Eller i hvert fald yderst sjældent. I stedet brugte man ordet ren, som betyder menneske,« fortæller Anne Wedell-Wedellsborg.

»Først i begyndelsen af 1900-tallet blev jeg'et markant i kinesisk litteratur, da man skulle oversætte vestlige værker. Men det er påfaldende, at ord som ensomhed, jeg og begreber knyttet til det personlige og private nu optræder meget ofte i kinesiske tekster.

Det afspejler selvfølgelig de ændringer, der er sket i samfundet over en meget kort årrække. Den enkelte person er blevet mere fremtrædende i forhold til familien. Et-barnspolitikken har sat fokus på det enkelte individ. Samtidig er skilsmisseraten røget i vejret. Der er opstået en singlekultur, og blandt intellektuelle kvinder er det blevet en trend ikke at ville giftes.

Alle de mange mennesker fra landet, som søger ind mod byerne for at arbejde, er også med til at skabe opbrud i familierne. Selve boligen er blevet anderledes. På landet har man traditionelt kun haft ét stort rum med en opvarmet kang, en fælles briks til hele familien. I dag bygger de velhavende huse med flere værelser, og individuelle senge er blevet udbredt.

Tidligere tog staten sig af alt og understøttede familierne. Men nu er danwei, de fælles enheder på alle arbejdspladser, som tog sig af alt fra bolig til sygesikring og vuggestueplads, opløst. Først blev de erstattet af ingenting. I dag forsøger man at oprette forskellige forsikringsordninger. Men det private initiativ er det, der tæller. Igangsætterten, entreprenøren er blevet idealet. Folk må selv spare op til deres børns uddannelse og til at købe hus. Meget af det offentlige er i opløsning. Og hvis så familien – som traditionelt stod stærkt i Kina – splittes, så føler folk sig meget alene.«

¹ Tekst i originalen direkte under overskriften.

»TIDLIGERE blev kineserne 'varmt' omsluttet af kommunismen og før den tid af konfutsianismen. Nu er der frit valg. Det er nok forklaringen på, at flere vælger taoismen og buddhismen. Kristendommen er i stærk stigning i Kina. Falungong-bevægelsen stod også stærkt, inden den blev forbudt. Den er et sammensurium af kinesisk overtro og uskyldige åndedrætsøvelser. Men magthaverne er bange for den, fordi det er en meget velorganiseret religion, opdelt i celler og ledet af en eksil-kineser i USA.

Man ser også en opblomstring af gamle traditionelle, kinesiske værdier. Der findes sågar Konfutseskoler, der er gammeldags skoler med eksamen i konfutsianske klassikere, som tidligere skolede embedsmænd i kejserens tjeneste. Der er stærke nationale strømninger, og ingen er så interesserede i at definere sig selv og den kinesiske nationalitet som kinesere.«

»Under kommunismen var det for få år siden muligt i få ord at sige noget generelt om Kina og kineserne, fordi samfundet var temmelig ensartet,« siger Anne Wedell-Wedellsborg. Sådan er det ikke længere. Samfundet er meget opdelt med store klasseforskelle. Lige så store som i USA.

I begyndelsen af 1990'erne forsøgte en tænketank efter omfattende feltarbejde at indkredse den kinesiske nationalitet. For kineseren er det de interpersonelle relationer, som er de vigtigste. For vesterlændinge er det selvet, konkluderede undersøgelsen.

»SKRIDTET videre til at sige, at 'menneskerettigheder derfor heller ikke er så vigtige for os kinesere, fordi vi er anderledes,' var derfor ikke langt. Undersøgelsen var netop et led i debatten om de universelle menneskerettigheder. Et ord, som censuren stadig slår ned på, hvis det anvendes på internettet. Men ellers er den individuelle frihed næsten ubegrænset,« siger Anne Wedell-Wedellsborg.

»Der er ingen tvivl om, at det aldrig har været så frit i folkerepublikken Kina som i dag. Du kan skrive og sige næsten, hvad du vil. Der er masser af protester mod forurening, mod korrupsion og lokale partibosser. Direkte offentlig kritik med navns nævnelse af de øverste ledere i kommunistpartiet er det eneste, som stadig er forbudt. Landsomfattende organisering uden om partiet er heller ikke tilladt. Der er heller ikke uafhængige fagforeninger.

100 millioner kinesere har adgang til internettet. Indimellem slår censuren til. Men det er umuligt for staten at have styr på alt, hvad der foregår. Der er en helt ny form for kontakt mellem folk. Og der er en utrolig interesse for de personlige historier i Kina. En kræftsyg mands dagbog. Folk, som fortæller om deres sexliv. Kineserne er med på alt. Individualiseringen er i fuld gang – især på nettet. Folk bliver mere og mere optaget af deres rettigheder og de personlige valg, som det enkelte menneske stilles overfor.«

– *ET-barns-politikken og det, at man for første gang i verdenshistorien oplever en generation af udelukkende enebørn, spiller vel også en stor rolle for den ny identitet i Kina?*

»Kineserne er meget familieorienterede. For dem er det ikke kun far og mor og barn. I Danmark har vi ord som grandonkel og halvfætter. Men på kinesisk er der et hav af fuldstændig præcise betegnelser for selv de fjerneste familiemedlemmer. Ordene fylder 2-3 sider i vores kinesiske lærebog. Men et-barns-politikken har haft stor betydning for hele samfundet og opfattelsen af individet. Der er utrolig stor fokus på hvert enkelt barn og på, at det skal blive til noget. Det enkelte individ er blevet et nyt omdrejningspunkt. Man skal føre sig selv frem, fordi hele samfundet er blevet så markedsorienteret.

Presset er enormt, og det kan føre til ensomhed. Der har været en stigning i antallet af selvmord, især blandt unge. De føler ikke den samme forpligtelse over for deres forældre og familien. Hvis man fejler, er det ens egen skyld. Man er mere overladt til sig selv end tidligere. Selvmord strider mod traditionel kinesisk tankegang, medmindre man blev så ydmyget, at der ikke var nogen anden udvej.

Traditionelt har kineserne ikke noget syndsbegreb, som vi kender det i den vestlige kultur. De har skam. Men det sættes altid i forhold til andre mennesker. At man har fejlet over for det kollektive eller en anden person.

Men den kinesiske nobelpristager Gao Xingjian forholder sig i sin og Et ensomt menneskes bibel til begrebet skyld. Romanen foregår under kulturrevolutionen og beskæftiger sig med offer- og bøddelrollen. Den handler om spillet mellem frihed og ensomhed. Egentlig hedder bogen *Ét menneskes Bibel*, på kinesisk *Yigeren de shengjing*. Men ifølge kinesisk opfattelse er ét menneske lig med et ensomt menneske. Som eksilforfatter (med bopæl i Paris) er Gao arketyper på en, der er alene. Det er et emne, han beskæftiger sig meget med, også i en anden roman om en rejsende, *Sjælebjerget*, der kan sammenlignes med Thomas Manns *Trolddomsbjerg*.

I den første moderne kinesiske novelle, som beskæftiger sig med det at være alene, Lu Xuns *Den gale mands dagbog* (1918), er hovedpersonen en mand, som langsomt opdager, at han lever i et menneskeæderssamfund. Jo mere indsigt han får, desto galere bliver han. Til sidst bliver han spærret inde, og novellens pointe er, at det ikke nytter noget, kineserne vil ikke se sandheden i øjnene.«

– ER din pointe ikke, at selv om vi selvfølgelig er meget forskellige fra kineserne, så begynder vi at ligne hinanden mere og mere?

»Da jeg kom til Kina i 1978, syntes jeg, at vi var meget forskellige. Efterhånden har jeg fået rigtig gode venner i Kina, som ligner mig på mange måder. Men det gør de så alligevel ikke. I Kina er begrebet guanxi, forbindelser, meget vigtigt. At man forpligter hinanden, hjælper hinanden og plejer sine forbindelser. Som dansker kan det være svært at finde ud af, hvornår det er rigtigt venskab, og hvornår det er guanxi. Man prøver at overgå hinanden med hensyn til at gøre hinanden tjenester, fordi det gælder om at være i gæld til hinanden.

Udviklingen i Kina går utrolig stærkt. Siden folkekommunerne blev nedlagt i 1978 er det gået slag i slag med markedsgørelsen og det frie initiativ. Samfundet bliver stadig mere individualistisk. Det største problem er en meget, meget stor ulighed i samfundet.«

– Tror du, at der kommer en ny revolution, et oprør mod uligheden i Kina?

»Det er svært at sige. Det afhænger af, om man kan overbevise folk om, at de selv kan kæmpe sig ud af problemerne og opbygge velfærd. Der er en vis interesse for de nordiske lande og for den skandinaviske velfærdsmodel i Kina. Der kommer mange studerende til Danmark, som er interesseret i vores samfundsmodel.

Så længe folk oplever, at det går fremad i Kina, og at de bliver mere og mere velstående, tror jeg ikke, at der kommer noget oprør. Foreløbig er de fleste glade for den materielle velstand. Jeg tror ikke på, at det eksploderer i borgerkrig eller revolution, selv om der er mange konflikter. Et-partisystemet vil køre længe endnu, tror jeg. Der er ikke mange udover nogle få intellektuelle, for hvem demokrati er afgørende. For et stort flertal er luan – kaos – det allerværste. Så hellere styr på samfundet på en mindre behagelig måde.«

(Boks under billede på anden side)

Kinesisk - næststørste sprogfag

KINESISK er blevet et meget populært fag. På Aarhus Universitet søgte tre gange så mange studerende i år ind på kinesisk i forhold til sidste år. Både i år og i 2004 var kinesisk det næststørste sprogfag på Aarhus Universitet efter engelsk. 90 havde kinesisk på ønskelisten, heraf 55 som førsteprioritet, og de er alle blevet optaget på Aarhus Universitet, hvor der ved næste studieår vil være samlet cirka 150, som studerer kinesisk.

På Københavns Universitet er der også stor interesse for kinesisk. Det er det tredjemest søgte sprogfag med 24 elever. Men her er adgangsbegrænsning, og der optages færre på studiet i København end i Århus.

På Niels Brocks Handelsgymnasium begynder et hold studerende i år på en uddannelse med særlig fokus på Kina. Undervisningsministeriet udsendte i april en undervisningsvejledning i kinesisk, fordi en række gymnasier landet over har planer om at udbyde sproget som valgfag.

En universitetsstuderende skal lære omkring 3500 tegn, hvilket er det sværeste. Til gengæld er grammatikken ifølge Anne Wedell-Wedellsborg let, fordi der hverken er forskellige kasus eller nutid og datid. Ordbøger på computer har gjort det meget lettere at arbejde med sproget. Skriver man transskriptionen af et ord, kommer computeren med forskellige forslag til tegn.

De studerende ved Aarhus Universitet kommer efter halvandet års studier på studieophold i Kina, når de har bestået eksamen. Tidligere varede studieopholdet på et kinesisk universitet et år, men fra i år kan man kun få et halvt års gratis studieophold og samtidig tage sin SU med.

Studiet i kinesisk består af en blanding af sprogundervisning og undervisning i samfundsforhold, kultur og historie. I Århus satses der først og fremmest på det moderne Kina. De fleste studerende bruger deres uddannelse til et job i erhvervslivet. En del tager Handelshøjskolen, statskundskab eller økonomi som et supplement til kinesisk.

Billedtekst til billede på første side med 3 mindre børn ved skoleborde og med hånden rakt op
Man skal føre sig frem. Der er kommet meget stor fokus på det enkelte kinesiske barn og på, at det skal blive til noget. Det enkelte individ er blevet et nyt omdrejningspunkt.

Billedtekst til billede på anden side med Anne Wedell-Wedellsborg:

Anne Wedell-Wedellsborg: "Traditionelt har kineserne ikke noget syndsbegreb, som vi kender det i den vestlige kultur. De har skam. Men det sættes altid i forhold til andre mennesker. At man har fejlet over for det kollektive eller en anden person."